

E O HOLM:

Småföretagandets villkor

Efter trepartiregeringens småföretagarpaket har inte mycket hänt på detta område konstaterar verkställande direktören i Sveriges Köpmannaförbund E O Holm. Han pekar på en rad nödvändiga åtgärder bl a i fråga om skatte- och finansieringsfrågor. Genomföres dessa kommer framtiden att tryggas för såväl producerande som handels- och serviceföretag och viljan att etablera företag kommer att stärkas.

Under 1976 och 1977 talades det en hel del om behovet av en aktiv småföretagarpolitik. Småföretagens situation spelar också en roll i det politiska skeendet. Efter trepartiregeringens sk småföretagarpaket har det emellertid inte hänt särskilt mycket. Det vore värdefullt om de politiska opinionsbildarna på nytt ville ta itu på bred front med egenföretagandets villkor. Det behövs, inte minst för att inge företagarna något mer av den offensiva anda, som är en förutsättning för att vår ekonomi åter skall accelerera.

Först ett terminologiskt klarläggande. Begreppen små företag eller medelstora företag är inte entydiga. Vad som är stort i en bransch är litet i en annan. Det som i politiska termer betecknas som just småföretagarfrågor omfattar djupare sett problemen hur man överhuvudtaget skall stärka viljan att etablera företag, hur man skall bibehålla – och helst förstärka – en differentierad och decentraliserad näringslivsstruktur och beslutsordning. Det är inte storleken som konstituerar de politiska förutsättningarna utan tron på egenföretagandet – det egna ansvarets effektivitet – som en hörnpelare i näringspolitiken. Men låt oss gärna kalla detta småföretagarpolitik i brist på ett bättre ord. Det viktiga är att vi vet vad vi menar.

Småföretagarpolitiken måste differentieras. Vad som framförallt frapperar i vår näringspolitiska debatt är dess envetna centring kring de producerande företagen och deras förhållanden. Man bör ha klart för sig att ett dominerande antal av egenföretagen i landet är handels- eller serviceföretag. Den följande framställningen är därför till stor del inriktad just på de ickeproducerande fö-

retagen, utan vilkas insatser inget industrisamhälle skulle fungera många dagar.

I de samhällsekonomiska ramar som långtidsutredningen nyligen presenterat finns inte just mycket utrymme för hushållens konsumtionsökning sedan pensionärer, barnfamiljer och andra "specialgrupper" fått sitt. I ett samhälle som på detta sätt är ekonomiskt mera defensivt än offensivt måste det bli viktigare än någonsin att näringslivets struktur är stark. Servicenäringsarna är viktiga för sysselsättningen. Industrins sysselsättningskraft minskar och till allt detta kommer att åttiotalet säkerligen innebära sociala och politiska påfrestningar i släptåg på de ekonomiska.

Så snabbt över till hur ett generellt verkande utvecklingsarbete för småföretagen kan se ut.

Till en början måste man i politiken hellre arbeta med generella stimulanser än med selektiva kanaler. De senare kan tyvärr utvecklas mer i riktning mot styrning än stöd.

Beskattning och finansiering

Arbetskraftsbeskattningen måste begränsas. Den är destruktiv, speciellt för exportnäringsarna och arbetskraftsintensiv serviceverksamhet. De avgiftselement på lönesummorna som har fiskal karaktär bör motverkas. Jag beklagar att det inte finns ett politiskt mod att på allvar ta itu med en typ av beskattning som mer än något annat motverkar den fulla sysselsättningens politik.

Inkomstbeskattningen är i centrum för den politiska debatten. Här skall endast konstateras att den progressiva skatteutform-

ningen är allt annat än progressiv för företagen i ordets positiva betydelse. Det är svårt att motivera medarbetarna – eller ens företagaren själv – att göra en extra insats. Löneförhöjningen är i stort sett eliminerad som faktor för uppmuntran eller stimulans. Det murkna skattesystemet lägger sin kalla hand över allt större delar av vår tillvaro.

Resten av kapitalskatterna på det arbetande kapitalet i företaget måste bort. De är samhällsekonomiskt ointressanta som inkomstkälla men är däremot direkt företagsfientliga och försvagar konkurrenskraft och sysselsättningsmöjligheter. Alltmer grumliga utjämningsfilosofier skall väl inte få äventyra företagens fortlevnad?

På finansieringssidan har en del hänt i positiv riktning. Utvecklingsfonderna har tillkommit och getts starkare resurser än företagarföreningarna hade tillgång till. Men fortfarande står stora delar av servicenäringsarna, däribland hela handeln, utanför detta utvecklingsprogram. Det finns en utredning om hur detta skall lösas – men det är bråttom.

Företagen behöver differentierade finansieringsmöjligheter. I varje öppen ekonomi behövs alternativ via banker, försäkringsbolag, finansieringsinstitut, leverantörer. Mångfalden är viktig för effektiviteten. Att låsa in finansieringsbolagen i en regleringsmekanism – som det finns utredningsförslag om – vore att göra de mindre och medelstora företagen en stor otjänst. Det behövs en välkonsoliderad och självständigt opererande finansieringskapacitet för att ta hand om både det "inre" finansieringsbehovet och de kundinriktade.

Vi lever i en marknad alltmer präglad av prisreglering och prisbyråkrati. 11 procent av privatkonsumtionen är prisstoppad och 60 procent på olika sätt prisreglerad! Det som från början var tänkt som provisorier har tyvärr blivit alltmer permanent. Det är nog lättare att manövrera sig in i en sådan situation än att ta sig ur den. Prisreglering sätter några av de finaste instrumenten i företagarrullen ur kraft, förhindrar företagen att själva planera sin verksamhet, samtidigt som de fortfarande – och fullt ut – måste ansvara för resultatet av verksamheten.

I en inflationsekonomi är en aktiv prispolitik tydligen nödvändig vilket parti som än anger tonen i Handelsdepartementet och Ekonomidepartementet. En ny och mindre trubbig och byråkratisk regleringsform borde kunna arbetas fram. Som så ofta är det handelsleden som drabbas främst och mest.

Positiva myndigheter

Samhällets uppmärksamhet har på många ickeproducerande sektorer nästan uteslutande tagit sig kritiskt färgade former. Intet ont om NO, skattemyndigheter, SPK, Konsumentverket etc, men många företag upplever nog att när en myndighet kommer till dem, så gäller det kontroll, eventuellt miss-tankar, ifrågasättanden. De positiva förtecknen saknas tyvärr ofta eller är i vart fall i klar minoritet. Hur vore det om Industriverket, Kommerskollegium osv fick resurser, om än blygsamma, för att genomföra branschanalyser som syftar till positiv utveckling? Det

skulle säkert uppfattas som en välgörande aktivitet. Det finns idag ett visst främlingskap i relationerna som är långsiktigt oro-väckande och kortsiktigt olustigt.

Myndigheterna bör också skaffa sig större kunskaper om de olika näringsgrenarnas förhållanden. Vad vet egentligen våra myndigheter om djupdimensionerna i det som händer på olika håll i distributions- och serviceapparaten? Vilka myndigheter är för övrigt ansvariga? Se över samhällets fortlöpande kontaktytor med både branscher, regionalorgan och samlande näringslivsorganisationer.

Gedigen kunskap nås endast genom kontinuerligt faktaflöde, gemensam utvärdering, kort sagt en större närhet till verkligheten. Även ur statsmaktens egoistiska synpunkter vore detta egentligen ett självklart önskemål. Man är ju bla beroende av att företagen fungerar som inkasserare av moms och andra skatter och dessutom bör man ha allt att vinna på ökad kunskap så att man får en bättre beredskap inför den osäkra framtiden. Hellre en god näringspolitisk hälsovård än en improviserad och ofta kortsiktig sjukvård! Den infekterade frågan om företagens uppgiftsskyldighet har nog till stor del bottnat i att man inte känt att det i myndigheternas agerande och uppmärksamhet gentemot företagen funnits särskilt mycket av positiv grundton.

Det är vidare ganska egenartat att man prutar på något miljonbelopp när det gäller stöd till glesbygdsbutiker eller avslår en ansökan i samma storleksordning för en utredning om restaurangnäringens framtid, samtidigt som miljarder pumpas in i en tynande

varvsindustri. Det senare är säkerligen socialt erforderligt, men var finns proportionerna?

Företagens rättsställning

De mindre och medelstora företagen – inte minst inom service och handel – behöver en bättre generell rättsställning. En alltmer komplicerad och teknokratiskt färgad tillvaro gör det svårare för både individerna – anställda eller konsumenter – och företagen att orientera sig. Man behöver kort sagt utfyllande rättsnormer och regulativ också i de kommersiella relationerna. Riksdagen har begärt en utredning härom och detta önskemål lär villfaras. Frågan är central, inte minst med hänsyn till vårt allt större internationella beroende. Ett viktigt exempel är att företagare som lokalhyresgäster i princip behöver samma rättsställning som en privatperson som hyr sin bostad.

En översyn av delar av den arbetsrättsliga lagstiftningen pågår och måste kunna slutföras utan alltför många övertoner. Ingen ifrågasätter väl denna lagstiftnings grundsyften, men att slipa av negativa kantigheter som snarast är sysselsättningshinder vore befrämjande för vardagsklimatet i våra egenföretag.

En ny konkurrensbegränsningslag är på tapeten. Ämnet är mycket otacksamt att behandla på några korta rader, men det hör med till programmet när man behandlar småföretagarfrågor. Det gäller att få en näringsfrihetslagstiftning som inte silar mygg och sväljer kameler och som uppmärksammar inte bara horisontella relationer i nä-

ringslivet utan också de vertikala, dvs behovet av en distinkt rollfördelning mellan de olika leden i produktions- och distributionskedjan. En stelhet i konkurrenssituationen kan bli lika påtaglig i bägge dimensionerna. Detta är knappast uppmärksammat i svensk debatt i nivå med sin betydelse. Självfallet är det en grundförutsättning att näringspolitiken ser positivt på ekonomisk samverkan mellan företag i kedjor, grupper osv, så att de kan skaffa sig effektiva och seriösa vapen i en allt hårdare konkurrens. Samverkan som konkurrensmedel är en av de viktigaste nycklarna till ett framgångsrikt egenföretagande i framtiden. På detta område har Sverige en levande och internationellt ledande tradition.

En resultatnriktad och behovsanpassad konsumentpolitik har näringslivet knappast något att erinra mot. Vad som är bra för konsumenterna är också bra för näringsidkarna. Konsumentskyddet har hittills mest tagit sikte på detaljhandels- och servicenäringsarna, där småföretagarna är speciellt talrika. Konsumentpolitik blir därför starkt förknippad med småföretagarpolitiken. Man bör bygga upp konsumentpolitiken på marknadsekonomins grund med hjälp av en effektiv näringspolitik. Konsumentpolitiken kan aldrig – eller i vart fall sällan – bli effektiv om inte den strukturella grunden i den aktuella branschen är hållbar. Konsumentpolitiken måste vara resultatet av ett samspel och är inte lämpad för barrikadkamper.

Företagen måste känna ett aktivt samhällsstöd när det gäller att hålla efter företag som lever utanför lagen i större eller mindre

grad. Inflation, marginalsatser och arbetsgivarpålagor ger tyvärr en alltför god jordmån för sådan verksamhet. Företagen skall inte behöva misstänkas för att vara ute efter att skydda mer eller mindre skumma skråintressen om man kräver att alla företag skall arbeta under jämlika villkor. Den illojala konkurrensen blir ett allt större problem om vi inte ser upp. Vi lever ju tyvärr alltmer i "den dubbla bokföringens" tidevarv.

Planerings- och säkerhetsfrågor

Planeringsfrågorna både i storstäder och andra centra och tätorter är ofta avgörande för företagets fortlevnad. Den storvulna planeringsivern i många delar av landet har förbytts i eftertanke, något som möjliggör ett nytänkande när det gäller den kommersiella servicen. Trafik- och saneringsprogram måste genomföras med beaktande av att handel och service inte tål oöverlagda ingrepp. Är väl en affärsmiljö allvarligt skadad, så kan den svårligen återupprättas med allt vad det kan dra med sig av negativa följder för inte minst de sårbara konsumentgrupperna. På dessa områden kommer nog företagets och konsumenternas intressen att alltmer sammanfalla, en förhoppningsvis – och troligtvis – symptomatisk utveckling.

Säkerhetsfrågorna i våra offentliga miljöer blir allt viktigare. Stöld, våld, oordning som utlöpare av sociala problem, knark osv innebär växande och alltmer svårbemästrade bekymmer. Detta gäller inte minst för de små företagen som är mest utsatta och som också ofta har en svagare försvarsbe-

redskap just genom sin begränsade organisation – faktorer som i andra sammanhang kan vara en styrka.

Vaktsystemet med klart definierade uppgifter kommer alltid att behövas som komplettering av de direkt polisiära resurserna som ju – tyvärr notoriskt – är otillräckliga.

Listan över reformområden kunde göras längre – exempelvis med löntagarfondsfrågans betydelse i ett längre perspektiv – men det som här nämnts räcker kanske för att belysa att det finns otroligt mycket för en aktiv småföretagarpolitik – eller hellre egenföretagarpolitik – att arbeta med. Inte minst blir detta viktigt i en framtid med begränsad ekonomisk tillväxt. En del av frågorna kan kanske tyckas vara mer allmänpolitiska än inriktade just på småföretagen, men detta bevisar ju endast att det rör sig om ämnesområden av stor räckvidd med påtaglig relevans för just denna målgrupp.

Hur vore det att få de politiska partierna att konkretisera sig inför 1979 års val när det gäller egenföretagens framtid? En sådan debatt skulle säkert följas med största intresse hos landets alla företagare, stora som små. Frågan gäller som sagt inte bara de senare. Vi är alla – tvärs över storleks- och yrkesgränser – beroende av att få behålla den mångfasetterade struktur som gett vårt näringsliv mycket av dess livskraft. Att värna om och helst vidareutveckla denna avgörande styrkefaktor blir viktigt, inte minst när vi står inför ett säkerligen ganska bekymmersamt åttiotal. Framtiden är – som någon så vist har sagt – inte vad den har varit.